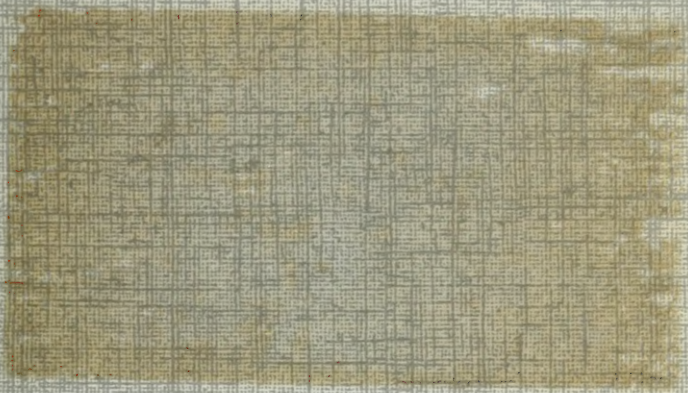

PG
3927
P66
1919

From the Collection
of the late

JOHN LUCZKIW

Popovych

ПОПОВИЧ ЯСАТ

ПРАВДА та НЕПРАВДА

1919

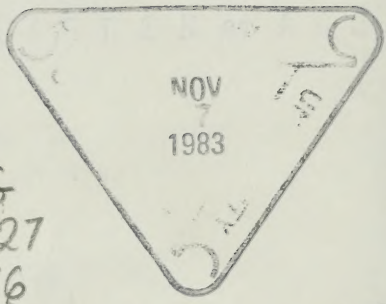

PG
3927
P66
1914

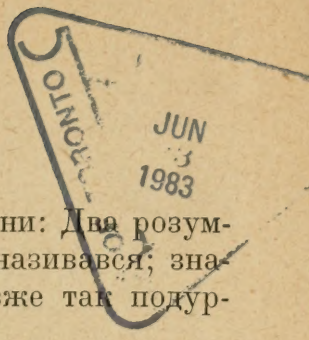
JUN 1983

Попович Ясат.

Десь був собі піп і мав три сини: Два розумних, а третій — дурень; Ясат називався; значить, він був собі лицарь, да вже так подурманився.

От обізвався по цілій країні царь, що »хто мені достане коня, в якого буде одна шерстина золота, друга срібна, то за того оддам дочку й дам йому половину царства.« Ясат і каже попові: »Я, таточку, зможу такого коня добути.« Написали до царя, а царь одписує й кличе до себе, а Ясат одказує, що »як йому треба, то нехай сам до мене приїде.«

Приїхав царь і каже: »Чи це ти похвалявсь добути мені такого й такого коня?«

— »Я«, — каже; — »приженіть мені коней, я собі виберу й задля братів.«

Пригнали такий табун, такий . . . Ясат вибрав що-найміцнішого коня, взяв його мізинцем під перса, підніс, як пустив — так кінь по коліна й угруз у землю. »Ну«, каже, »це буде мойому найстаршому братові: давайте ще з чого вибірати. Пригнали ще табун, ще кращих коней. Він вибрав, що-найміцнішого, торкнув мізинцем під

перса — так той кінь і загруз у землю по коліна. »Ну, це буде задля підстаршого брата. Давайте ще мені на вибір«. А тут уже нема, лишився тільки той, що воду возить. Привели

й того; взяв його мізинцем під перса, струснув — не вкопавсь. »Ну«, каже, »нехай цей кінь три роси обіб'є, вилиняє то й поїдем.«

От і поїхали всі три брати. Їдуть та їдуть, аж стоїть хлівець; дивляться: аж там приковані три зміїхи. Під'їжджає Ясат, питає: »Чого це ви тут поприковувані?« Одна й каже: »Я тут прикована, і як тільки що так, що нема половини ночі, то до мене прилітає змій із трьома голо-

вами.« Друга каже: »А до мене, так як сама глупа північ, прилітає змій із шістьма головами.« — »А до мене«, каже третя, »саме як із половини ночі зверне, прилітає з дванацятьма головами змій.« От вони так розпитались та й поїхали.

Приїжджають, аж такий двір: покої й стайні — все скляне. Старші брати й кажуть: »Щось це непевне, не заїжджаймо.« А Ясат як став вговорювати, таки заїхали. Брати полягали спати коло коней, а попович Ясат каже: »Щось я нездоров, ляжу серед двору, може, чи не поздоровшаю на вітрі.«

Брати поснули, а він пішов під місток. Коли так іще нема половини ночі, аж земля стугонить: їде на коні змій із трьома головами: кінь спотикається, хорт виє, сокіл об землю б'ється. — »Стій, коню, не спотикайся, стій, хорте, не вий; стій, соколе, об землю не бийся: тут і нема такого, щоб із нами пограв; є за тридесять земель попович Ясат, той би з нами пограв, та його тут ворон і кости не занесе.«

Тоді вилазить попович Ясат ізпід містка, бере шаблю, заклада йому за плече.

»Ні«, каже змій, »ходім битись он на ту гору! Дмухни«, каже змій, »на цю гору, щоб вона стала кам'яна.«

— »Дмухни ти, клятий, коли ти таку міць маєш«, — одповідає Ясат.

От, як клятий дмухнув, так гора й стала кам'яна. От бились, бились, а далі Ясат змія

вбив, спалив і на вітер пустив, щоб і в попелі не притаївсь, нечиста сила, а коня взяв і до стайні завів, а сам знов сів під містком.

Так, саме в глупу північ, земля стугонить — їде на коні, ще кращому, вже шестоголовий змій:

кінь спотикається, хорт виє, сокіл об землю б'ється. »Стій, коню, не спотикайся; стій, хорте, не вий; соколе, об землю не бийсь: тут нема, хто б з нами погрaв; є за тридесять земель попович Ясат, той би з нами погрaв, так того й ворон кости сюди не занесе.«

Вилазить Ясат ізпід містка, закладає йому

шаблю за плече. »Ходім на ту гору битись.« Пішли. От і каже змій:

»Дмухни на цю гору, щоб стала залізна.«

»Дмухни ти, клятий, коли ти таку міць маєш.«

Дмухнув клятий, — стала гора залізна. От як почали битись, і цього попович убив, спалив і на вітер розвіяв, щоб і в попелі не притаївсь, нечиста сила; коня взяв і повів до братів — ще кращого.

Взяв, повісив до сволока ціпок, підставив тарілку й каже братам: »Якщо почне кров капати з ціпка, то біжіть на ту й на ту гору мені на поміч.« Сказав це, а сам і пішов під місток.

Звернуло з півночі, аж земля стугонить — їде на такому вже гарному коні змій з дванацятьма головами: кінь спотикається, хорт виє, сокіл об землю б'ється. »Стій, коню, не спотикайся; стій, хорте, не вий; стій, соколе, об землю не бийся: тут нема такого, щоб із нами пограв; є за тридесять земель попович-Ясат, той би з нами пограв, — та й той навряд, — та його тут і ворон кости не занесе.«

Аж ось вилазить попович-Ясат з-під містка, закладає йому шаблю за плече: »Ходім битись!«

— »Ходім, лишень он на ту гору.«

Прийшли, а змій і каже:

— Дмухни на цю гору, щоб вона стала олив'яна.

— Дмухни ти, клятий, коли ти таку міць маєш.

Клятий дмухнув, — стала гора олив'яна. Стали вони битись; б'ються та й б'ються, далі

— як ударить Ясат-попович змія, так той і загруз ув оливо по коліна. Як ударить змій Ясата, тай той загруз ув оливо аж по самі росохи.

Став тоді проситись Ясат на одпочинок на три години. Жде та й жде Ясат братів, — нема. От він ізняв з ноги червоний чобіт, як пустив його, так прямо пробив конюшню. Брати як прокинулись, дивляться — аж уже не то що капа кров із ціпка, а вже й тарілка в крові плаває. А тимчасом на Ясата мухи та комашня сідають! »Чого це вони на мене сідають?« питає змія. »Це«, каже, »кров твою пить.«

А на клятого сідає галич, воронячча; а він питає Ясата: »Чого це вони сідають?« »Це«, каже Ясат, »вони твоє м'ясо їстимуть.«

Дивляться: аж біжить два чоловіки. Тоді давай битись. То прибігли брати, дали помочі й змія вбили, спалили й на вітер розвіяли, щоб і в попелі не притаївсь, нечиста сила. Тоді взяли й цього коня, такого вже гарного, що й не можна!

Виїхали. От і каже Ясат:

— Забув хустину, що шию зав'язував.

— Ось тобі нашу, — кажуть брати, — та не вертайсь.

— Ні, вже вернусь; їдьте помалу, то я вас нажену.

Вернувсь до двору, аж уже ті три зміїхи, що були в хліві, уже там. Він перекинувсь півником, таким червоненьким, та й сів на штахетках перед замками. Виходять усі три зміїхи; аж та,

що до неї їздив із трьома головами, каже: »Коли б я знала, хто мого вбив, я б перекинулась йому на дорозі такою вже то гарною чистою криницею, — він напився б води, та й лопнув.« — »А я«, каже вже та, що до неї їздив із шістьма головами,

— »перекинулася б яблунею з такими яблучками, то він якби ззів, то й лопнув би.« — »А я«, каже та, що до неї приїздив дванацятиголовий, — »стала б вогнем, то я б його спалила.« — »А дивіться, який славний півник, треба його спіймати.« А Ясат тоді — хррр: доганяє братів.

Їдуть та й їдуть, коли так перед ними така

славна криниця — вода така чиста. Брати й кажуть: »Нумо, нап'смось!« А Ясат як став, як став одговорювати, — таки одговорив, і не напились.

Їдуть далі, аж стоїть над шляхом таке славне дерево з яблучками, та такими прекрасними!

Брати й кажуть: »Ану, зірви по десятку: невже це нас тут хто битиме або лаятиме?« А Ясат знов як став уговорювати, — таки не зачепили яблук.

Їдуть та й їдуть, аж тут на степу де не візьметься вогонь — увесь шлях заступив. Брати ті пішли, а Ясатів кінь ногою зачепився за вогонь: виходить — винуватий! Тоді зміїха давай за ним гнатись: він не втече, вона не дожене, він

не втече, вона не дожене. Коли стоїть кузня, і там коваль Василь. Ясат у ту кузню, і зачинився. А двері так, як на долоню — товсті, ковані залізом. »Оддай мені«, каже Василеві, »Ясата!« — »Пролижи двері, то я тобі його на

язик посаджу.« Лизнула раз, за другим разом уже дірку пролизала. »Всаджай язика, я тобі його оддам!« А він тимчасом обценьки розпік. Тільки що всунула — аж він її за язик обценьками! А тоді й убили її.

Тоді попович-Ясат оддав коня цареві, а той дав дочку за його й одділив половину царства. То вони там і тепер живуть-проживають.

Правда та Неправда.

Раз Правда зустрілась із Неправдою.

»Здорова, сестрице!« — каже Правда Неправді.

— Здорова була! — одказує Неправда. »Нам по одній дорозі йти, так ходім, коли хочеш, разом.

»Ходім.«

— Та он-що, сестрице, я тобі скажу: як будемо разом іти, так попереду твоє будем їсти, а тоді моє.

»Добре, сестрице«, каже Правда.

От ідуть вони та й ідуть. У Правди й торба вже спорожнилась. Захотілось Правді їсти та вже у неї нема нічого.

»Ну, сестрице«, каже вона Неправді: »моє поїли, нум же тепер твоє їсти.«

— Е, ні! Вже цього не буде: я не люблю по правді робить, і ти дурна, що по правді робиш. Не дам, хоч з голоду вмри.

Гірко стало Правді, та треба терпіти. Терпіла

вона, терпіла та ніяк не втерпіла: попросила знов у Неправди їсти.

— Коли ти хочеш, щоб я дала тобі їсти, так дай одне око виколю. Заплака Правдала . . .

Дала око виколоти: »Краще«, думає вона, »дам око виколоти, ніж умерти з голоду.«

Пройшли вони скільки там часу. Правді знов захотілося їсти.

»Дай, сестро, їсти!« просить вона у Неправди.

— Дай друге око виколю.

Дала Правда й друге око виколоти. Як викололa друге око, то й пішла собі Неправда од Правди.

— Прощай, сестро, — каже вона Правді: тепер мені не йти з тобою!

Зосталась собі одна Правда, та тілько плаче гірко. Ідé, ідé, — коли чує: ліс шумить.

»Що ж тепер робити мені?« думає вона, бідненька, сама собі: »Злізу на яке-небудь дерево та переночую, щоб звірюка яка не напала на мене.«

От злізла вона на одно дерево та й сидить там. Коли ось чує — йдуть дівчата, парубки,

співають, жартують. Прийшли вони до того дерева, що сиділа Правда . . .

»А де«, кажуть вони, »будем гуляти?«

— А хоч і під оцим деревом, — одказують.

»Та на цьому дереві«, кажуть, »така роса, що як помазать сліпому очі, так і дивитися стане.«

Почула Правда ці слова, та дожидається вже ранку, щоб попробувати роси. Дівчата ж з хлопцями почали гуляти. Гуляли вони, пили, їли все добре, та й пішли собі назад, покидавши все, що позоставалось — і питиме й їдиме.

Як тілько пішли вони, Правда злізла зараз з дерева, та й стала їсти та пити, що позоставалось; а виголодалась уже була добре. Діждавшись ранку, помазала собі очі росою з того дерева, що сиділа, й стала бачити. Тоді вона помолилася Богу та й пішла собі в дорогу.

Підвечір прийшла вона знову в ліс. Так, як і вчора, злізла на дерево й чує знов, що йдуть та співають хлопці з дівчатами.

»А де будем гулять?« гукають хлопці, прийшовши до того міста, де була Правда.

— А хоч і під оцим деревом, — одказують другі, вказуючи на те дерево, де сиділа Правда. »Та це ще й дерево не просте«, обізвався хтось: »на ньому роса така, що якби помазати якому сліпому очі, так він би й світ Божий побачив. От якби хто знайшовсь такий, щоб, набравши роси з цього дерева, пішов у таке то царство: у тому царстві царь, а в царя дочка, та сліпа.

Казав царь, що якби вилічив хто дочку його, так нічого не пожалів би з свого добра.«

Правда це все чула.

»Мені дав так Бог, що я стала видющою«, думає вона сама собі: »поможу ж я й тій царівні, що сліпа.«

Парубки ж з дівчатами гуляли, пили, їли та й пішли назад, покидавши все, що позоставалось.

Правда знов так, як і вчора, злізла з дерева, та й підкормилась трохи тим, що позоставалось од хлопців та дівчат. Після цього, спорожнивши одну пляшку та набравши в неї уранці цілющої роси, пішла у тес царство, де була сліпа царівна.

Довго вона йшла у той го́род, де жив сам царь з сліпою дочкою. Тут зараз донесли цареві, що в його го́род прийшла така молодиця, що береться вигоїти дочку його. Царь зараз велів позвати її. Прийшла в хату до царя, коли дивиться — тут і Неправда.

»Це й ти тут, сестро?« питає Правда у Неправди.

— Еге! Коли б ти знала, — я вже й світ увесь пройшла, — одказує Неправда. »А ти ж чого тут?«

»Того та того«, каже Правда, та й розказала, чого вона прийшла й що з нею було.

Після цього помазала вона цілющою росою очі царівні — й та стала бачить усе так, якби не була й сліпа.

Царь же бачить, що Правда з Неправдою розказує так, як давнішня знакома та й питає у неї:

»Де ти з нею бачилась, і що, і як, і коли?«

Правда й розказала цареві все по правді: як вони йшли вдвох, як Неправда їй очі повиколювала, як вилічилась . . . Сказано: все розказала, як було.

Царь, як скінчила Правда розказувати, звелів узяти Неправду, прив'язати її коневі до хвоста й пустить його на волю, щоб розніс її.

»Оттак«, сказала Правда, »пройшла вона світ — назад не вернулась!«

JUN 23 1983

Too Brittle

To be photocopied

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY